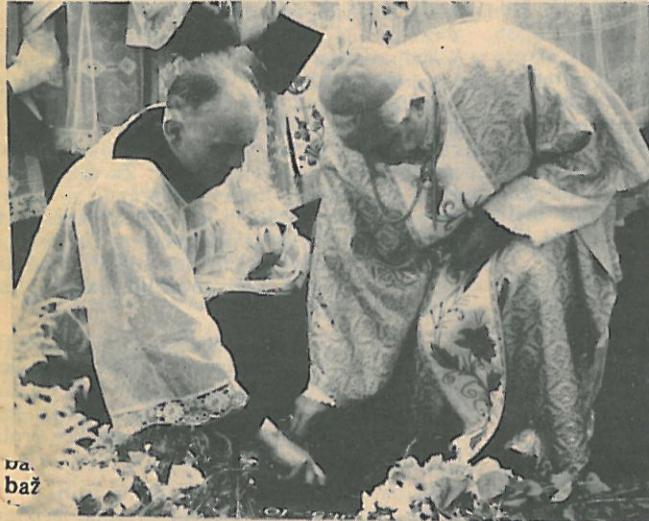

AUKŠTAITIS

Lietuvos SĄJŪDŽIO Utenos rajono tarybos leidinys

1990 m. liepa-rugpjūtis Nr. 5 (15)

Kaina 20 kp

Sių metų liepos 15 dieną Daugailių Bažnyčios šventoriuje pašventintas paminklinis kryžius, skirtas kankinio arkivyskupo Mečislovo Reinio atminimui (žr. Valdo VIJEKIO nuot.). Ta proga spausdiname Siurės Amerikos išelvių daugailiškių laišką:

Cikaga, 1990 m. Sv. Jono dieną

Mieli ir brangūs daugailiškiai!

Su dideliu džiaugsmu mes sutikome parapijos klebono kun. Petro Baltuškos praneštą žinią, kad Jūsų visų rūpesčiu bei aukomis jau pagamintas, pastatytas šventoriuje ir Sv. Mergelės Marijos tradiciniu atlaidu proga šventinamas gražus paminklas — kryžius, skirtas mūsų iškilus parapijiečio kankinio arkivyskupo Mečislovo Reinio atminimui.

Nerperaug derlinga Daugailių apylinkės žemele yra davusi visai Lietuvali daugybę šviesių asmenybių. Iš jų visa galva iškyla Velionis Mečislovas.

Mes, Siurės Amerikoje gyvenantieji daugailiškiai, negalėdami dalyvauti Jūsų suruoštoje didingoje šventėje, tą dieną savo mintimis, širdimis, jausmais ir maldomis jungiamės su Jumis ir lenkiame savo galvas prieš velenį Mečislovą, kurį laikome Sventuoju — žuvusi už Tikėjimą ir gyne Lietuvą. Tegu Viespats laimina Daugailių žemės dabartinius gyventojus. Semkitės, Mieli parapijiečiai, stiprybės ateitai iš šviesiuju daugailiškių, eikite Jūs pėdomis ir vykdykite gyvenime Jūs idealus.

Šia proga mes skiriamo piniginę auką Velionio Mečislovo paminklo išlaidoms ir parapijos reikalams. Kai atsiras proga — pasistengsimės perduoti.

Daugailiškių parapijiečių išeivijoje vardu Jus sveikina Bronius KVIKLYS

gus prieš du tūkstančius metų, miręs dėl tikėjimo, negalima nesijaudinti...

Teko girdėti, kad šios kelionės metu buvo susitikęs ir su Šv. Tėvu?

Taip, tai atsitiko, kai Popiežius buvo tik prieš keletą dienų grįžęs iš savo apaštalinės kelionės iš Malto. Sventasis Tėvas mus priėmė audienciją salėje trečiadienį. Toje audiencijų salėje sutelpa apie 5 tūkstančius žmonių. Joje susirenka visi norintys pamatyti Sventajį Tėvą. Mes su lietuvių ir latvių folklorinėmis grupėmis atėjome į šią audienciją. Mums buvo paaskytu, kad tą dieną turime linksminti višą šią salę savo dainomis. Buvome pasodinti pačiame šios audiencijų salės priekyje, prie tako, kuriuo ižengia Popiežius. Visą valandą, kurią praleidome laukdamas Sventojo Tėvo, skambėjo liaudies dainos ir ne tik mūsų, bet ir kitų tautų, ypač didelė čekoslovakų grupė, kuri tieslog linksmino visą salę. Kai mes užtraukdavome lietuvišką dainą, girdėdavom, kad aplinkui klausinėja, kas mes tokie esam. Ir išgirdė, kad esame lietuvių, po kiekvienos dainos labai smarkiai plodavo. Susidomėjė korespondentai apibėrė klausinėjai apie blokados naštą, kenčiančią Lietuvą. Paimtas interviu iš mūsų grupės šv. Kazimiero kolegijos rektoriaus Bartkaus. Po to pagrindiniame Vatikano dienastryje „Observatory Romano“ pasirodė žinutė, kad Popiežiaus audiencijoje dalyvavo grupė iš Lietuvos.

Belauskdamas Popiežiaus, labai aiškiai pajutome, kad visi žino, kas tai yra Lietuva. Ir supratome, kad visi gausūs plėjmai yra skirti Lietuvai.

Pagaliau ižengė Popiežius. Ką tik išėjė į salę, jis linktelėjo mums galva, ir tai buvo labai malonai netiketas gestas iš jo pusės. Popiežiaus audiencijos metu pagrindinėmis pasaulio kalbomis sakė pamokslus. Po pasakojimo apie kelionę į Maltą, sekė kiekvienos grupės pristatymas. Jo metu Popiežius pristato visiems dalyvaujantiems grupes. Tą dieną perskaityti net 34-ioms kalbomis sveikinimai, tame tarpe ir lietuviškai. Sventasis Tėvas pasveikino mus, atvykusius į Romą, palaimino mus, mūsų tėvelius, pažįstamus, gimines. Po pristatymo mes atsistojome ir padalainome vieną dainą (taip priimta). Po to pristatymo atsistojome visa salė ir ilgai ilgamus plėjus. Toks šiltas priėmimas mus labai sujaudino.

Audiencijos pabaigoje likome su Popiežiumi vieni, galėjome su juo pasikalbėti ir nusifotografuoti. Mane prie Popiežiaus privedė jo sekretorius ir pasakė, kad tai kungas iš Lietuvos. Popiežius paklausė manęs, kur aš dirbu. Atsakiau, kad esu Utenos bažnyčios vikaras ir vyskupo esu pasuktas naujos Dileo Apvalzdos bažnyčios statytoju. Popiežius labai nustebė, kad bažnyčios statytojas toks jaunas. Jis palaimino naujos bažnyčios statybą, jos parapijiečius ir pasakė, kad melsis už juos. Viso pokalbio metu juom ypatingą Sventojo Tėvo meilę Lietuvai.

Ar pokalbyje nebuvo užsiminta apie galimą Sventojo Tėvo atvykimą į Lietuvą?

Klausėm, o i tai Popiežius lyg tai juo kaudamas atsakė, kad mes neįsileidžiam. Mes visi kartu pradėjome sakyti, kad išleidžiam, labai laukiam. Zinoma, Popiežius viską puikiai suprato ir pasakė, kad keliai į Lietuvą jam jau šviečiasi. Po šių žodžių supratome, kad Popiežius greitu laiku galėtai pas mus atvykti ir visi galėsime jį pamatyti. Didelį išpuį padarė Sventojo Tėvo žodžiai, kai jau, lipdamas laiptais, atsuko ir tarė man: „Aš melsiu už tave...“ Tarytum būtų pasakės pats Kristus... Aš ir dabar matau tą Popiežiaus pažvelgimą, girdžiu tuos žodžius. Tai dar kartą patvirtina didelę Popiežiaus meilę Lietuvai. Jis ir sakė, kad šiuo metu jo pusė širdies yra Lietuvoje...

Koks kitu, ellinų romėnių, požūriu į Lietuvą ir Jos gyventojus?

Laba nustebau, pamatės, kad visas pasaulis šiandien žiūri į Lietuvą. Ir visas pasaulis stebisi lietuvių tautos dvasine stiprybe, kultūra. Kad Lietuva dėl laisvės atsiskoko ir cukraus, ir benzino, ir kitų daugiau ar mažiau svarbių dalykų. Ir daug kam nesuprantama, kad mes to galime atsisakyti. Amerikos konsulai Italijoje (jis vėdė lietuvių) dažnai skambina pažiastinių ir klausia, kas tai per Tauta, kuri tiek daug gali atsisakyti dėl Laisvės? Italijos

(Nukelta į 3 psl.)

Laikraščiai, laikraščiai...

Daugelių metų skaitėme vien „tieses“, nesvarbu kie-
no jos, ar vienintelės komunistų partijos, ar komuni-
stinių jaunimo. Kaimas, kuriamo jau seniai nebebu-
vo nė vieno valstiečio.
skaitė tik „Valstiečių laik-
raščių“. Rajono „ideologai“
(dabar nuoje į pogrindį ar
užlipę ant „platformos“)
manė, kad galėsime eiti jų
vedami tik skaitydami „Le-
nino keliu“.

Keičiantis laikams, nu-
krito po šiu laikraščių pa-
vadinimais kabėjė „organai“, o kai kurie net persikrikštijo. Zmonės redakcijose liko tie patys. Jiems ir teko sunkiai įveikiamas uždavinys: iš aktyvių komunistų tapti nepriklau-
mybininkais. Pripratę prie partinės konjunktūros svy-
ravimui, ta uždavinį „je-
sékmingsai“ išsprendė: liko LKP gretose ir puolė
rodyti kelius Lietuvai, pas-
kelbusių nepriklausomybę.

Tai ir yra pagrindinė šiu dienų daugelio laikraščių problema. Pasivadinę nepriklaušomais, nori vi-
siems įtiktin, spausdināti
priestaringas nuomonēs, bet su aškiai buvusiā tendencija: ir toliai nuro-
dinėti visažinių bal-
saus visiems — ir parlamentui, ir vyriausybei,
ir žmonėms. To siekia, kī-
šindami tarp savęs ūkių
vadovus, specialistus su
žemdirbiams, inteligenčią
su darbininkais, radikalus
su konservatoriais. Vietinių
plepalų nagrinėjimas ir kom-
mentavimas, tariamas
skraudžiamų gynimas,
postringavimai apie kompe-
tenciją užima ištisus laik-
raščių puslapius ir priimena
senus „kritikos ir savikriti-
kos“ laikus.

Todėl, pirkdamas laikraščius ar prenumeruodami juos, pamastykime, ko mes-
tikimes iš jų, apie ką norime
paskaityti. Nemėtyki-
me veltui pinigų, nega-
škime laiko ir nekimškime
sau į galvą to, ko mums
nereikia. Juk praėjė pen-
kiadesimt metų parodė, kad
kai skaitėme, tokias ir ta-
pome. Jeigu iš tikrujų norime
kitai gyventi, reikia
ir kitokią spaudą skaityti.
Paskutines naujienas daž-
niausiai sužinome iš radijo
ar televizijos laidų. Laik-
raščiuose ieškome daugiau
analizės, apibendrinimų.
Mano nuomone, dienraštis „Lietuvos aladas“ yra vie-
nas iš rimčiausių šiu dienų
Lietuvos laikraščių.

Laikraščiai, kurie ištisus dešimtmečius padėjo naikinti amžiaus kaupiant žmonijos dvasinę ir materialinę kultūrą, liaupsindami raudonųjų stabų imperiją ir Jos kūrė-
jus, neamžini. Prieš pirk-
dam jūs naujųjų stab-
meldžių laikraščių, susi-
mąstykime, kam ir kaip jie
melsis, kai iš mauzoliejaus
prie raudonų Kremliaus
sienų Rusijos demokratai
išnės ir palaidos paskutini-
jį stabą, kurio „teorijos“
prieš septyniadesimt tre-
jus metus pavertė kalejim-
mu beveik pusę pasaulio.

Mykolas VALEIKA

KVIECIAME!

S. m. liepos 1 dieną Carito būstinėje (Utena, Vytauto a. 1) atvérė duris labdaros parduotuvė. Malonai prašome visus, kam trūksta drabužių, apsilankytis pas暮. Galbūt rasite ką nors sau naudinga. Patenkus pen-
sininko ar dauglavaikės šeimos pažymėjimą, dalijame drabužius nemokamai. Taip pat vaikams (pradinukams) turime mokyklinių uniformų.

Laba ačiū tiems žmonėms, kurie šelpia rūbais, prieš aukojant juos gražiai sutvarke.

Turime taip pat ir tautinės atributikos audinių, ro-
žančių ir kitų bažnytinį reikmenų, knygų, maldakny-
glių ir t.t. Prašome pareikšti ir savo pageldavimus.

Ateityje turėsime ir užsieninių valstų. Juos išduo-
sime tik pagal gydytojo receptą, kuriame bus nurody-
ta liga. Pirmiausia aptarnausime sambūrio Caritas na-
res, senelius ir vaikus.

Nuo liepos 15 dienos pradėjo veikti ir parapijinė biblioteka, kurioje galima rasti religinio turinio knygų, senų žurnalų, taip pat ir tremtinii bei politinių kalli-
nų prisiminimų užrašų.

Sambūrio Caritas Utenos skyrius

ĮS Romos Sugržus

(Pokaibis su kun. Sigitu SUDENTU)

Gerbiamas kunige, žinau, kad Jūs nese-
nai sugržote įS Romos. Gal galėtumėt pa-
sidalinti šios kellenos išpuždžiai?

Iš tikrujų, man teko didžiulę garbę —nuvykti į Romą. Kiekvienas žmogus norėtų nuvykti į Romą, bet ypač kunigai
tai yra didžiulė laimė, kadangi ten Šv. Apaštalo sostas, ten gyvena bažnyčios galva — Popiežius, taip pat ten ir Šventa žemė, nes kaip tik ten buvo nužudyta daug pirmųjų krikščionių. Man teko viešeti Ro-
moje dvi savaitės. Kiekviena diena po pen-
kiaskes valandas teko vaikščioti, lan-
kyti muziejus, būti katakombose, kur med-
dėsi pirmieji krikščionys, jų kapinėse.
Kiekvienu kartą pergyvendavau, nes kada
prisilieti prie sienos, kur palaidotas žmo-

ISTORINĖ ATMINTIS

Vilniaus kalėjimuose

Antano ZVIRONO prisiminimai

(Pradžia Nr. 1 (11))

Vakarienę pilstydamas, pagyvenusi, simpatiška moteriškė rusė gėdina storžievi Kuksą.

— Kaip tau negėda moteris kolioti! Ir dar tokią dieną... Juč šventės metinės («prazdnik godovoy»).

Kuksa nutyla. Girdėti, kaip moterys rama nelaimingą mergaitę, kuriai nervai nebešlaiko. Ir tai periodiškai beveik kasdien apie 5–6 val. popiet. Tas pats klaikus balšelis: «Mamal...» Moterų raminimai. Palyginti greit aptilsta. Mūsų kameroko girdėti balsai. Moterų kameroko girdėti balsai lenkaičių ir lietuvių.

Ankti giri rytą kaimyninėje kameroko (Nr. 48, į vartų puse) pasigirsta plonas vyro balsas: «Saukite. Nieko nepasakyti. Nieko nežinau...». Saukite, ką norit su manim darykite... Nežinau...». Baisus, klaikus šauksmas. Cia pat, kaimynystėje. Rodosi, visai jauno vaikino, gimnazisto ar pirmo kurso studento. Taip keletą dienų girdėjome. Ir vis ankstyvą rytą, tik ką atskelius, prieš pusrytį. Paskum nusiramino. Vėliau sužinojom, kad tai buita advokato Gineičio: senas varpininkas, apie 35 m. amžiaus, gražus, dailus, elegantiškas vyras; sako, jis kaltino buvus Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto nariu, liudininku astovu (Povilas Silas — Lietuvių Fronto astovas, Jon. Januška — taip pat kataliku astovas, visus juos tris, berods, tiešė; šie du gavo po 10 m., 1946 m. pradžioje važiavo po Pečiorą. P. Silas til: pora-tris dienas užtruuko vasario ar kovo mén.). J. Januška buvo pasiliuke kartu su Kaziu Masiliūnu, bet vėliau ir juos išdangino), jam „protas susimaišęs“, teisė kartu su P. Silu ir J. Januška, bet Ginečio teisme nebuvės.

Kitoje mūsų kaimyninėje kameroko (Nr. 46) pirmomis po Velyku dienomis atsiranda triukšmingas pilietis. Atvedė jį, matyt, iš ilgo tardymo, uždarę vieną ir paliko. Jis triukšmava, rėkia, šaukia — rusiškai lenkišku akcentu. Pradėjo dainuoti, kiek gerklė pagali, kartais blaūti jaučio balsu, rėkti kaip koks žvėris. Nežinau, koks jis — girtas, pamiesės ar similiant. Po dviejų—trių dienų užkiomo jam balsas.

Atmintina man liko ši povelykinė savaitė. Balandžio 8 d. mes atsišveikinom su jau-

kiąja kamerą Nr. 47, kurioje aš pailsėjau, sutvirtėjau kiek. Šia prasme tai būta visų geriausio laiko ir visų geriausių sąlygų vi-same kalinimo Vilniuje laikotarpyje.

Triukšmingą lenką greit kur tai išvedė. Gineičio ir lenkaitės klaikių balsų po balandžio 8 d. nebegirdėjome.

1947. VII. 20

Kamerą 40

Atvelkylio skemadienis, balandžio 8 (1945). Ramu, tylu, nesinori niekur judintis. Vien su savimi bendrauti. Skaitinėti Eddington'ą Jeams'ą.

Štai triukšmingai atsidaro kameros 47 durys ir dežurnas (jaun. leitenantas) plieniniu balsu sako:

— Sobiraisis s veščiam!

Sumyštame. Tvardome padidėjusi kraitij. Paskubomis išgeriame bent po kelis žalias kiaušinius. Dalijamės su Dzūku maistu. Jisai itin stropiai globoja nebaigtą dorot kaučiukinę žąsi (ar kalakutą). Ispūdis lyg kur toli vyktume. Praeina koks 10–15 min. Pagaliau išveda. Ir suleidžia į kaimyninę tik kitam koridorius šone esančią kamerą 40, vos per 5 žingsnius nuo kameros 47.

Tuščia, tik ką išplauta kamera. Nei lovų, nei stalo, nei kėdės. Nuogos grindys ir pliki šonai. Kaip tai nejauku pasidaro, kai mes turėjome lovas, staliuką ir taburetę. Langas išeina į Aukų gatvę, į kurią čia pat jeina Domėvičiaus gatvė. Pro langą, pasiliups ant geležinių sienių (?) lovų likučių (kojus), galima stebėti gatvę ir žmonių judėjimą joje. Tatai privalus, tik jis mano akyse neatstoja visų kitų nepatogumų.

Vėl mes abudu, tik su dzūku Aleksandru Tuiniela.

Nejauku gulėti ant grindų, sėdėti ant grindų, valgyti ant grindų, skaityti ant grindų. Bet aprimom. Darbinga nuotaika. Skaitom. Kalam anglų žodžius iš A. Chodzko, iš «Сельскохозяйственного словаря». Išsiomis valandomis skaitėm storai Chodzko, puslapį po puslapio vertėm. Tylomis. Pusdieniais nepratariami nė žodžio. Nubudę anksti rytą, griebavome knygą. Kartą mane taip pries kėlimą (podėm) pastebėjome gulinį prie knygos, prikibė kalėjimo dežurnas (karininkas) ir prigrasė: negalima, esa, jei kitą kartą pabesišas, tai knygas atimsias.

1947. 07. 21

Aš gaunu reguliarai, maždaug kas savaitę, siuntas, vadinančias „peredaciu“. Dažniausiai Adzė nabagė man atneša, kai kada — Vera, Stefa. Atrodo, viską tvarkingai perduoda man, taip pat ir manuosius daiktus (baltinis ir pn.) tvarkoje gaunu. Keletą kartų (porą—tris), dar būnant kameroko 42 ir 47, gavau per tardytoją (Severginą), per jį ir

grąžinau. Išsitikinau, kad tuo keliu, ne viskas gržo atgal: rodos, Adzė nebegavo mažočio lagaminėlio (buvo Sigutės), ne visai gavo marškinis, viršutines kojines (kaip tai paaiškėjo per mano pasimatymą su Adze rugpj. 17 d.). Tuo pat šunkeliu, matyt, nueita ir mano gerojo portfelio (Adzės dovanai). Ne galėjau sau dovanoti, kad jis pasiemiau su savimi. Galiniuose, kai mane suimtai atvežė į Uteną (HKG karininkas pasiundė mane į su savimi pasiūmą, ir aš nesupratau šios „gudrybės“). Vasario pabaigoje ar kovo pradžioje sumanau jį per tardytoją (Severginą) grąžinti Adzei. Jam atidavau kvitą, pagal kurį jis turėjo portfelį gauti čia pat, HKG kalėjime, kur iš manęs kratos metu paėmė. Adzė portfelio negavo, kvitas gi liko pas Severginą.

Suėmimo metu palikau Adzei pinigus, laikrodį ir t. t. Bet užmiršau nuo rankos nūmauti jungtuvių žiedą. Dingo jisai. Nebesurasiu jo... Adzė savo jungtuvių žiedą buvo pametusi Galiniuose: Vidutė žaidusi ir kurtai nukišusi.

Dzūkas kameroko 40 gavo pirmajį siuntinį. Jo žmona atnešė, atvežė iš Kauno — nuolatinis jų gyvenamosios vietas. Koks dzūkui džiaugsmas! Ne pat siuntinys, bet kontaktas su šeima, miele žinia. Žmoną jis paliko nėščia. Dabar sužinojo: laimingai pagimdė (berods, vasario mén.). Tik nežinau ką — sūnų ar dukterį. Spėliojo iš jvairių ženklių. Bet negavo aiškius atsakymus. Vieną kartą cukraus maišelis, perrištas melsvus kaspineliu; reiškia sūnus (melsvas kaspinas). Kitą kartą pridėti kūdikeliu marškinėliai oranžiniams išsiuvinėjimais, papuošimais; tai gal duktė? Neaišku. Siuntas dzūkas gaudavo retai, keletą kartų (3–4) per dvi savaites. Birželio mén., berods, nutrūko ryšys su namiškiais: nei siuntinė, nei jokių žinių. Dzūkų tatai labai neramino. Ar gyvi, ar sveiki? Kas galėjo atstikt? Jaudinos dar dėl to, kad paliko šeimą, visai neapribintą materialiai (maistu, kuru, etc.).

1947. VII. 11

Balandžio 14 (1945) susilaikėm trečio gyventojo — Juozo Gaidelio. Augalotas, gržus kaimo bernas, apie 20–23 m. amžiaus, ūkininkas. Kelionika ha geros žemės ties Dūkštū. Vilniškis. Brolis baigės Vilniuje gimnaziją, pradž. mokyklos mokytojas; taip pat suimtas garsioj zarasiečių byloj, taip pat atvežtas iš Zarasų išnarplioto supainiotoje byloje. — Idomi, tragikomika istorija. Kvailas, girtuoklis HKBD v-kas (Charlamovas) suimiėjo, kas jam po ranka pateko; senus ir vaikus, vyrus ir moteris, baigiant pirmųjų klasų gimnazistais. Visur „kramolos“ ieško-

jo. Prievertaudamas, mušdamas, privertė patsirašyti tokius parodymus, kokių jis pats norėjo. Tardomieji, norėdami išvengti mušimų, rodė, ką jiems sakė, po to parodymu vėliau jau nekeitė. Pasidarė painiava, mezgins, kuriame teisybę susimaišė su išmislu, šunku buvo suprasti, kur tiesa, kas melas. Komandiruotas iš Vilniaus prokuratūros atstovas nušalino Charlamovą (sako, jis buvęs suimtas net in nuteistas), negalėjo vietoje rezgiu išpainioti. Svarbesniuji „prasikaltėlių“ grupė atvežė į Vilnių, kad čia Tardymo skyrius tvarką padarytų. Tai tu skaiciuojate buvo ir Juozas Gaidelis (taip pat ir Zarasų gimnazijos direktorius Antanas Taranda — mano brolis Vilniuje, Didžioji 24–22 gyvenė 1941–42 metų Emiles ir Ringuočio prietelius, menininkas, bebaigias Vilniaus Meno Akademiją; vėliau, rodos, „iš stovyklų“ palaisvintas, Lietuvon sugrąžintas).

Juozas Gaidelis — keltas, vilniškis, lietuvis, užgrūdintas taifinėse (kultūrinėse, ekonominiene) kovose su lenkais šovinistais. Tebaigės tik pradinį moksą. Bet turi kaimiečio inteligento bruožų. Justi poveikis brolio — mokytojui.

Iš pat pirmųjų dienų — dieną irnak — jis tardė tardytojas lietuvis. Kaltino priklaušius nelegaliai lietuviškai organizacijai, (berods, LLA), į kurią užverbavęs brolis. Reikalavo pasakyti, ką jis pats į tą organizaciją užverbavo. J. G. neprisipažino, sakėsi esąs nekaltas, ir niekas negalės irodyti jo kaltės. Tardytojas mušė. I antrą ar trečią naktį J. G. gržo per tardymo apkultas, suvelta galva, praretėjusias plaukus, joje šviežiai išrautomis ilgu kaštoninių plaukų kuokštėmis ant pečių. Tardytojas kairiaja ranka išsikibes į plaukus, o dešinija mušęs į sprandą ir plaukus rovęs. Nemalonai operacija. Bet Juozas nelabai tesiskundžia. Esą skauda, bet ne taip baisiai, kentėt galima, o plaukai ataugia. Nors spryrė, bet nieko neprisipažino ir jokio prisipažinimo protokolo nepasisebas. Optimistiskai nusiteikęs buvo. Zarasiški optimizmą kelionės metu stiprino gandai, susietai su laukiamais greitais ir gerais tuo metu vykusios ar netrukus vyksiančios konferencijos San-Francisko rezultatais. Greit viskas pasibaigia. Visos bylos nukeliaus į „prožarką“ (dezinfekcijos kamerą), kurios ugnys viskas sudėgsia.

Juozas buvo utelių apsėstas nuo galvos iki kojų, kūnas išbertas spuogeliais, p. i. niežus. Visus jo drabužius „prožarkoje“ skrudino, bet liko utelių pilni.

(B. d.)

Antanas Eglinskas mokėsi Telšių kunigų seminarijoje, bėg pirmajį kursą. Bolševikams uždarius seminariją, perėjo mokyties į Klaipėdos Mokytojų Institutą. Baigiant pirmomis mokslo metams (1947–aisiais), jis su dar dvemis draugais įsteigė pogrindinę organizaciją, suraše įsteigimo protokolą. Vienas iš draugų paėmė protokolą saugoti. Greit visi išžiavo atostogų.

Prasidėjus naujiems mokslo metams, Antanas Eglinskas paliko iš tos organizacijos vienas. Antrasis draugas besi-maudydamas nuskendo, o trečiąjį kartu su šeima ištrėmė į Sibirą.

Likę vienas, Eglinskas viską pamiršo ir ramiai mokėsi toliau. Praėjus pusmečiui, jis pašaukė pas Klaipėdos miesto finansų skyriaus vedėjā Pileckį. Šis parodė kadaise suraštą protokolą ir nuramindamas pasakė: „Gera, kad šis dokumentas į geras rankas pateko“. Pileckis užverbavo Eglinskai dirbtį jo vadovaujančioje „patriotinėje“ organizacijoje. Išivedė į kambarį, esantį šalia kabineto, kur ant stalo gulėjo trispalvė Lietuvos vėliava ir malda knygę. Čia buvo priimta priespauska.

Pileckis užduočių duodavo mažai, patarė Eglinskui būti atsargiam, sakė: būsi reikalingas ateityje. Baigęs institutą, Eglinskas turėjo eiti tarnauti į sovietinę armiją. Tada Pileckis vėl pasivietė Eglinskai pas save ir paaiškino, kad kariuomenė komisariate Eglinskai pasave „savų“ žmonių. Eglinskui kariuomenėje tarnauti nereikšia, bet atėjės laikas „veikti“. Jis gausias paskyrimą dirbtį Salduiškio vidurinėj mokykloje, nes tose apylinkėse esą daug Lietuvos partizanų. Buvo duotas uždavinys — susiristi su partizanais, sužinoti, kokiai jieims reikalinga parama ir t. t. Eglinskas nesiskubino to daryti, bet atvykę Pileckio ryšininkai ėmė grastinti, jog už priespauskos sulaužymą bus nubaustas mirties bausme. Kad partizanai patikėtų Eglinskui, „ryšininkai“ jam įteikė pistoletą ir išsakė likviduoti mokyklos komisarus. Eglinskas to nepadarė ir greit pajuto, kad iš visų pusių yra sekamas. Dabar jis su-

prato, iš kokią „patriotinę“ organizaciją yra patekės...

1950 metų gegužės mėnesį Antanas Eglinskas tikrai per V. Limonauskų susiūšo su partizanų būriu, vadovaujamu Vėžio (slapyvardis), ir netrukus išėjo pas juos į mišką. Praėjo buvo iutrauktas į Kėkštą (B. Ryliškio) būrių ir ten dėvė priesaiką. Kai Kėkštą buvo nukautas, būrio vadu buvo paskirtas Antanas Eglinskas-Margiris.

Apie 1948–1949 metus Panevėžio Mokytojų Seminarijoje aktyviai reiškėsi komjaunuolis Smelstorius, kuris, nehaiges nei trečio kurso, staiga iš seminarijos dinga. Prieš tai bendrakursiams pareiškės: „Vyksiu patirti praktinės klasų kovos...“ Tokiu būdu jis ir atsidiurė Salduiškijoje, kur iškundi-

1951 metų sausio mėnesį partizanai Eglinskas-Margiris ir Krukis-Banga surengė operaciją Smelstoriaus likvidavimui.

Smelstorius, kaip komsorgas, gyveno dviaukščiame mokyklos pastate, netoli kurio buvo kareivi garnizono būstinių. Partizanai, gerai žinodami mokyklos patalpas, į jas atvyko vėlą vakarą, apsirengę civiliai rūbais ir ginkluoti tik pistoletais, nes reikėjo labai saugotis greta gyvenusių enkav-

gilų sniegą. Automatas greit iškrito, nes prieš serija su trupino abi rankas. Kulkų suvarptas, griūdamas ir vėl atsiukdamas, bėgo ir bėgo tolyn, kol priešai pametė iš akių. Parkritę į sniegą, vis šliaužė, kartais jau nebetekdamas sajmonęs. Pagaliau, pasiekęs kažkokį sodybą, šliaužė į tvartą ir, prisilaudejus prie šiltos gulinčios karvės kūno, neteko sajmonęs... O rytą, į tvartą jėjės šeimininkas, po karvės kojoms pamatė kraujuose paplitusį žmogų, neberodantį gyvybės ženkli. Žmogus į pagalbą pasikvietė savo sūnų ir abu, pastebėję, kad sužeistojos sirdis dar plaka, pernešė į trobą. Cia, geriau išsiūrėjęs, sūnus — Salduiškio vidurinės mokyklos abiturientas, atpažino savo fizinio lavinimo mokytoją...

Si geru žmonių šeima ir išgelbėjo partizanui gyvybę, nors apylankė pasklidę žinias apie Eglinskį žuvimą.

1951 metų vasarą (liepos ar rugpjūčio mėnesį) jau pasveikusį Eglinską-Margirį pasave atsivežė iš Šiaulių Dūdėno vadovaujamo „Erškėčių“ būrio partizanai, veikė trikampyne Daugailiai—Salakas—Tauragnai. Kuri laiką Eglinskas ir buvo šiame būryje, atakliai gydydamas ir treniruodamas sužiostas rankas.

Tu pačių metų rudenį jis bandė įsigyti dokumentus ir pereiti į legalų gyvenimą, tačiau pasūtėskyriuje, atsiimant milicininko įtarimą ir buvo sulaikytas. Taip Antanas Eglinskis saugumo kalėjime, kameroko Nr. 18. Čia kartu sėdėjo ir S. Sudnikas iš Ziežmarių, kuriam šiek tiek apie save pasakoję. Eglinskas buvo žiauriai kankinamas, tordomas, statomas į akistatą, tačiau čekstai visiškai nenorėjo girdėti...

1952 metų kovo 2–10 dienomis vykės Pabaltijo apygardos karinio tribunolo posėdis Antaną Eglinską nuteisė sužudyti. TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas malonės prašymą atmėtė.

Arešto metu jo šeima: tévali ir brolis gyveno Klaipėdoje, Puodžių g. Nr. 15. Ar šeima žinojo apie Antano likimą — dar neaišku.

Iš Romos sugržus

(POKALBIS SU KUN. SIGITU SUDENTU)

(Atkelta iš 1 psl.)

laikraščiuose klekvienu dieną buvo rašoma apie Lietuvą. Kiekvienu dieną televizijos žinių laidose rodydavo Lietuvą ar komentuodavo įvykius joje. Todėl atvykę iš blokadinių Lietuvos į Romą jaudinomės, kad Lietuva yra taip žinoma ir visi linki lie-tuviam kuo greičiau tapti laisvies. Ta-dien aš supratau, kodėl pasaulis taip stebisi Lietuvą. Juk mes negalime pasigirti nei auksu, nei naudingomis iškasenomis, bet visoms tautoms mes galime pasigirti dvasine stiprybe, kad ir šiandien mes dar išsaugojom tikėjimą. Todėl ir ateityje tu-rime viską daryti, kad išsaugotume dvasine kultūrą ir gilių tikėjimą.

Gerblamas kunige, Jūs žadate statyti naują bažnyčią. Galbūt ta proga teko domėtis naujausiomis bažnyčiomis Romoje?

Romoje man teko aplankytai ne vieną naujai pastatyta bažnyčią. Buvo labai nustebintas, nes neradau nė vienos savo Širdžiai artimos bažnyčias. Naujos, mo-derniosios bažnyčios užsienyje, mano nu-mone, yra labai supaprastintos, labai pa-tašlos arba i sporto salės, ar šlap buiti-nius pastatus. Kada įėjini į tokios bažnyčios vidų, greitai norisi iš ten ir išeiti. Ir tikrai — neateina mintis, kad reikėtų čia dar ir pasimelsti. Todėl susidaro įspūdis, kad šios bažnyčios nėra tokios dvasingos ir kad šiandien ta modernioji architektūra net ir Italijoje nėra visiems priimtina.

Aš džiaugiuosi, kad aplankau naujas bažnyčias Italijoje ir pasižiūrėjau, kokį bažnyčių nereikėtų statyti mums Lietuvo-je.

Jiems ko džiaugtis: parduotuvių lentynos lūžta nuo prekių. Bet reikėtų ir mums labiau žvelgti į ateiti optimistiškai.

Ka Jūsų viešnagės metu rašė Italijos laikraščiai apie Lietuvą?

Tuo metu Italijoje juokėsi iš Kovo 11 dienos akto užšaldymo svarstymo. Per te-leviziją komentatorius net parodė karika-tūrą, kurioje užrašyta Lietuva ir šaldytu-vas.

Labai daug dėmesio skiria užsienio ma-sinės informacines priemonės Aukščiausios Tarybos pirminkui V. Landsbergui. Tuo metu kaip tik ējo kalba apie jo pris-tatymą Nobelio talkos premijai ir visi ita-lai pasisako už tos premijos suteikimą Vy-tautui Landsbergiui, nes ne klekviens pasiryžtų vesti Lietuvą tokiu sunkiu mo-mentu.

Viešnagės Italijoje metu man išdavė už-sienio Lietuvos pasą, kuri pasiraše įgalio-tasis atstovas prie Sventojo Sosto gerb. Lozoraitis. Ši pasą pripažiusta visos pasau-lio valstybės, išskyrus Sovietų Sajungą bei kai kurias, jai aklai pataikaujančias.

Teko taip pat kalbėtis su keletu jaunuoliu, pabėgusių iš Lietuvos į Italiją per Ju-goslavijos sieną ir belaukiančiu vizos į Kanadą. Tačiau, manau, kad šiuo sunkiu metu išmaiylti Tėvynę į užsieninę gerove-gali tikai išdavikai. Juk šiandien turime didesnes vertėbes nei skanesnis kąsnis ar gražesnis daiktas. Dėl šių vertybų dabar ir negalima palikti Lietuvos.

Laikraščio skaltytojai vyrų turbūt man neatlestu, jei nepaklausčiau apie tuo metu Italijoje vykusį futbolo čempionatą. Kaip

S. m. birželio 21 d. lai-krästyje „Utenis“ rašyda-ma: „Jūs neteles, gerb. P. Medeša“, kaltinat mane komunistų partijos kritika, nuo kurios Jums koktu dar-esi. Jūs mane puolite už birželio 7 d. „Utenye“ iš-spausdinė pokalbi su ko-respondentu.

Daugiapartinėje demo-kratinėje valstybėje parti-jų ginčai yra normalus po-litinio-visuomeninio gy-venimo reiškinys. Per ginčus iššiaiskinama, ką iki šiol yra nuveikusi ta ar kita partija, ką ji mano veikti foliai, kokia jos politinė kryptis ir t. t. Todėl žmonės turi galimybę susipažinti per spaudą ir kitas masi-nės informacijos priemones su partijų ideologija ir susi-daryti savo nuomonę, kurią realizuoja rinkdami val-džią — balsuodami už tos ar kitos partijos kandidatus rinkimuose.

Prieš atsakydamas į Jū-sų kritiką, noriu priminti, kas mano pokalbyje su ko-respondentu Jus ypač pykina.

...Klausimas: — Koks demokratų pozicijas į Lietu-vos Sajūdį ir LKP?

Atsakymas: — Pagrindiniai Sajūdžio ir Lietuvos demokratų partijos prin-ci-pai ir tikslai yra tie patys — Lietuvos laisvė ir ne-prieklausomybė, sunkaus kelio į Laisvę įveikimas. Demokratai solidarizuojasi su Sajūdyje dalyvaujančio-mis kitomis partijomis, vi-suomeninėmis organizacijomis, vykdantčiomis Sajūdžio programą ir uždavinius, nepalalko Sajūdyje išigalėjusių, savuju tikslų siekių komunistų. Išsi-vadavo iš komunistų pries-paudos Rytų Europos tau-tos, užleis jie dar stipri-vas vykdomosios valdžios pozicijas ir Lietuvoje. Siuo me-tu, esant dar netvirtoms, nesenai susikurusioms partijoms, kaip savivaldybėse dirba komunistai, vykdo iš-tatymu leidžiamosios val-džios nurodymus, privaletu kontroliuoti Sajūdį. Vé-liau, sustiprėjus kitomis partijoms, jos turėtų perimti visą valstybės valdymą.

Klausimas: — Kaip Jūs žiūrite į V. Landsbergį ir A. Brazauską?

Atsakymas: — Profeso-rių V. Landsbergį JAV prezidentas Bušas bei kiti įžymūs valstybų velkėjai vertina kaip gerą politiką, tvirtais ir protingais žings-niais vedantį Lietuvą į ne-prieklausomybę.

A. Brazauskas, norėda-mas, kad komunistai išlik-tų valdžioje, siekdamas po-pularumo tautoje, sekė paskui Sajūdį, atskyrė Lietu-vos komunistus nuo TSKP. Be V. Landsbergio ir Sajūdžio šiandien apie neprieklausomą Lietuvą ir negalvotumė, o be A. Bra-zausko ir komunistų gal-jau būtume arčiau tikro-sios neprieklausomybės.

Bažnyčios statyba labai brangi. Ar už-teks lėšų jai pastatyti?

Siuo metu, kada Lietuva yra alinama blokados, galbūt lėšų yra ir ne tiek daug, bet mes nenusimename — viskas yra Die-vos rankose. Galbūt ir tie, kurie šiandien nesilankia bažnyčioje, rytoj prisdės prie-jos statybos.

O tiems, kurie norėtų paaukoti, Utenos agropramoniniam bankui atidaryta sąskaita: 701202, Utenos Dievo Apvalzdos bažnyčios statybai. Kiti, kurie nenori per-vedinėti pinigų į banko sąskaitą, gali kre-pitį asmeniškai į mane. O pervedusius pi-nigus į banko sąskaitą labai prašyčiau atei-ti pas mane su čekais, nes aukotojus i-rašome į knygą ir išduodame prisiminimui Sv. paveikslėli — dokumentą. Nes, pas-ačius Dievo apvalzdos koplyčią, kiekvie-ną sekmadienį bus laikomas sv. Mišios už aukotojus bažnyčios statybai. Ir taip bus tol, kol naujoji bažnyčia visiškai „atsis-to ant kojų“.

Ačiū už pokalbi.

Kalbėjosi Vytenis BREIVA

Kodėl Jums darësi koktu, gerb. Ž. Vilūniene?

Dar kartą perskaicius, Jūs galite išlikinti, kad Jūs užgaulūs išsireiki-mai ir įrodinėjimai labai mažai siejasi su mano atsakymais korespondentui. Todėl noriu Jums paprieštarauti.

Rašote, kad Jums prie Širdės socialdemokratų par-tija, o demokratų partija asocijuojasi su Terlecko ly-ga. Iš tikrujų, mūsų aso-ciacijos labai artimos. Nei Terlecko Lietuvos Laissvės lyga, nei demokratų parti-ja, kurių tikslas — atkurti neprieklausomą Lietuvą, ne-nužudė nė vieno žmogaus, o užgrobusios valdžią fa-shistų ir komunistų partijos išžude, ištremė, nukankino ſimtus tūkstančius Lietuvos žmonių. Todėl kaip aš, tai matyti ir Jūs, šioms parti-joms neprieklausome.

Jūs rašote apie rajone vykdomą neapykantą, pra-siveržiantį žiaurumą.

Mano nuomone, žiaurumu, neapykanta ypač bai-sūs buvo 1941 ir pokari-nial bolševiku valdžios me-tai, o šiuo metu rajone ne-teko girdėti žiaurios ne-prieklausomų faktų. Gal tikta kolūklečiai galėtų jausti neapykantą savo ponams feodalams, darbininkai vir-šininkams, kurie tiek metu juos išnaudoja. Tačiau jie savo ponus išrinko deputa-tais ir elnia „baudžlavą“ kaip ir anksčiau. Taip elg-ištis juos vertė dešimtm-ečiais įdiegtą baimę, kad negalės gyventi be pono.

Jūs mane laikote neskri-stantį grūdą nuo pelu...

Tikrai — man karta-s būna sunku atskirti grū-dus nuo pelu. Neskirių rau-dono bolševiko nuo rudo fašisto, nors Ilaudis skiria ir dalnuoja — „viens rau-donas kaip šėtonas, kitas rudas kaip šuva“. Nežinau, kuo skiriast Jonas buves TSKP nuo Jono LKP. Va-kar, būdamas TSKP, per-sekiuo einačius į bažny-čia, visus mulkino Markso „tiesomis“, talkino beato-dairiškai okupantui, o šiandien tas patis Jonas keikia TSKP, kviečia į mokyklą kuniga, šaukia pirmuoju lekią į Neprieklausomybę. Prie nusipelninuojų Lietu-vos Atgimimui Jūs prisiki-riate A. Brazauską, R. Gu-daiti, J. Poželą, V. Sadrei-ka, B. Rupeiką, D. Sniuką, o V. Statulevičių net Sajūdžio krikštateivui ir įkūrėju padarėte. Deja, faktų, įro-dančių jū nuopelnus Sajūdžiui, išskyrus A. Brazaus-ko, Jūs nepateikėte. Jūs pamiršote arba samoningu nutylėjote V. Landsbergi, kitus tikruosius Sajūdžio įkūrėjus, taip pat ir A. Svarinską, P. Pečeliūną, N. Sadūnaitę, V. Petkų ir

kitus, kurie tais metais, kada Jūs minimi Sajūdžio „ikūrėjai“ sedėjo minkštose kėdėse, veikė. O kur dešim-tys tūkstančių partizanų, žuvusių už laisvę pokario metais?

Galbūt Jūs sakoma tiesa apie komunistų valdžią ir Jūs mūsų tautai padarytus nusikaltimus laikote žiau-ria neapykanta? Bet argi galima užmiršti tai, kas buvo. Mūsų vaikai ir vaikų vaikai privalo žinoti apie tā laikotarpį, kuriame mes gyvename. Ir apie buro-večius, kuolelius, prie kurilų aš dar priskirčiau ir J. Baltuši. Nors „Utenio“ ko-respondentas mano nuomo-nes neklausė, aš apie juos galvoju taip pat, kaip ir Jūs.

Sutinku su Jūsų tvirtini-mu, kad partijose ir Sajūdžyje yra žiaurių žmonių. Kur jū nebusi Keliades-šimt metų mus auklėjusi komunistų partija tiek pri-auklėj karjeristų, padali-žių, vagišių, girtuoklių, tinginių, prarasus savi-garbą ir sažinę „homo so-vieticus“, kad juos sutin-kame kiekvienam žingsny-je.

Jūs tvirtinate, kad Bra-zausko partija atvėrė duris bažnyčiai, padėjo atsiesti katalikybei ir jos veiklai. Turbūt pamiršote, kad ta pati partija uždarinėjo bažnyčias, atiminėjo jų turtą, pavertė bažnyčias sandėliais, pailko jas sunykimui. Kada plėšikas priverčia-mas grąžinti pagrobtą daiktą, jam už tai nedėkojama. Gal neverta dėkoti už bažnyčių gražinimą ir komu-nistų partijai.

Jūs apie paskutinės kar-tos komunistus esate susi-dariusi labai gerą nuomonę. Aš juos gerbū tiek pat, kaip ir kitus žmones. Jie, stodami į komunistų parti-ja, negalvojo apie Jos mū-sų tautai padarytus balsius nusikaltimus, o norėdami tapti valdininkais ir naudotis valdžios privilegijomis. Šiandien tie, kurie tikisi, kad komunistų partija ne-praras valdžios, lieka jos gretose. Kas galvoja kitaip — arba palieka partiją, arba laukia, stebédami toles-nę įvykių raidą.

Visuomenė — tai skirtingu pažiūrų, intelekto bendrijų. Todėl dėl pažiūrų galime glynčtis. Bet vienų kitiemis pagarba ir toleran-cija demokratinėje visuomenėje būtinės. Gerb. Ž. Vilūniene, aš taip ir nesu-pratau, kodėl Jums, skai-tant mano pasikalbėjimą su „Utenio“ korespondentu, darësi koktu.

Su pagarba
Pranas MEDEISA

Slapti rinkimai Saldutiškyje neparankūs

Siu metu liepos 11 dieną Saldutiško tarybiname ūkyje įvyko dirbančių susi-rinkimas, kuriam apsvarstyti finansinės revizijos aktai. Juose nurodyta nemažai finansinių, drausminų ir kitokių pažeidi-mų. Už tai ukio direktoriui A. Trinkūnui Ilaudies kontrolės komitetas pareiškė griež-tą papeikimą. Rajono laikraštyje „Utenis“ A. Trinkūnas ne kartą buvo kritikuotas už netvarką ūkyje ir kitus pažeidiimus. Tačiau A. Trinkūnas jokiu išvadui nėra padarės ir tokia padėtis tebesitęs. Už išvadavas A. Trinkūnas, siekdamas išlaikyti savo postą, palauko savo šalininkus, tokius, kaip buhalterijos darbuotoja A. Suminius, aukto-rių išvadavas A. Peleša, pagal-binių verslų darbininką L. Gaižauską, su-darydamas jiems geresnes gyvenimo sąlygas.

Vykstant susirinkimui, kuriam pirmi-ninkavo rajono savivaldybės pirmmininkas A. Demenius, šie darbuotojai eligēsi ne-taktiškai. Savivaldydami replikas ir neleisda-mi kalbėti pasisakantiems, sutrukėd gerb. A. Demeniu vesti susirinkimą. O kalbant

rajonos deputatui M. Rudokui, apylinkės deputatams D. Lukoševičiui ir V. Kli-mašauskui, visiškai buvo nelaimoma pa-sisakyti, nes kiekvieną pareikštą minti-apie A. Trinkūno neįstatymis kaip pal-ydėdavo staugimasis ir kojų trypimas. Už pareikštą kritiką A. Trinkūno atžvilgiu bu-vuo plauomas Sajūdis.

Rajono savivaldybės valdytojas siūlė, ap-svarstyti Ilaudies kontrolės ir finansi-nės revizijos aktą, išskelti kandidatūras į Saldutiško tarybinio ūkyo direktoriaus postą ir po savaitės surengti rinkimus slaptu balsavimui. Tačiau A. Trinkūno šalininkai reikalavo, kad direktoriūm būtų paliktas tiktais A. Trinkūnas. Neatlaikės jū spaudimo, rajono valdytojas nusileido ir pravedė vlečiai balsavimui, t. y. rankos pa-kėlimu. Tokiu būdu balsava net ūkyje ne-dirbantys (pvz., MSV darbininkai ar lai-kiniai dirbantys statybiniukai). Todėl ma-nome, kad direktoriūm A. Trinkūnas iš-rinktas neteisėtai.

Lietuvos Sajūdžio Saldutiško grupė

Rezistencija Aukštaitijoje

(Atsiliepiant į A. Daunio-Šriubo straipsnius „Skaudūs pri-siminimai“, „Raistiniai“, išsp. „Aukštaitijos“ 1990 m. Nr. 2, Nr. 3, Nr. 4)

Kruvini pokario metai šiandien prisikelia iš aminties rezistencijos kovų dalyvių prisiminimose. Kapitalinis veiklas — ta J. Daumanto knyga „PARTIZANAI“, kurią neseniai „Vagos“ leidykla išleido 100 000 egz. tiražu. Žurnale „NEMUNAS“ 1989 m. Nr. 10 išspausdinta Dzūkijos partizanų vado Adolfo Ramanauskos atsiminimai „Partizanų gretose“. Nors Aukštaitijoje rezistencija buvo ne mažiau išplitusi, kaip Suvalkijoj ar Dzūkijoje, tačiau iki šiol nesulaukėme didesnių veikalų apie Aukštaitijos centro, sakykime, Utėnos apskrities partizanų veiklą. Susidomėjusi skaitu periodikoje išsimėciusius straipsnius ir straipsnius šia tema. Būdama šešiolikmetė Utėnos gimnazijos moksleivė, 1945–46 metais palaikiai ryšius su „Aukštaičio“ laikraštyje A. Daunio-Šriubo aprašytais rezistencijos žmonėmis, nors Šriubo ir nebeprisimenu. Todėl papildysiu, ką pati betarpiskai prisimenu. Gal mano šie prisiminimai padės istorikams atkurti anu metų rezistencijos vaizdą. Taip po kruopelę, po kruopelę...

1944-ųjų rudenį, tik kā praužus frontui, vėl rinkomės i Utėnos gimnazijos raudoną mūrą testi mokslo. Tuoj pradėjo kurtis rezistencija: vienas okupantas pakeitė kitą okupantą. Partizanų būrius papildydavo vengiantys tarnauti okupacinių kariuomenėje. Žmonių atmintyje dar buvo gyvi 1940-ųjų metų žmonių vežimai, žudynės Rajonių miškelyje. Lietuvoje pradėjo siausti Vetrovo divizijos žudikai. Vyresniųjų klasių gimnazistai, kaip ir kiti jaunuoliai, stengėsi pasijauninti metus, susiorganizuoti ligą, kad tik išvengtų mobilizacijos. Utėnos odos ir veneros ligų dispanseryje dirbo šviesios atminties felceris Jurgis Petronis. Kadangi šiam dispanseryje dažni pacientai būdavo kariškiai ir saugumiečiai, kurie susigriebė meilės ligą, tapdavo idėjiskai nebe tokie principingi, felceris Jurgis Petronis ne vienam suorganizuodavo atleidimą nuo kariuomenės, kai kurį gimnazistą ištraukdamas net iš saugumo rūsio.

Gimnazija buvo rezistencijos centras apskrityme. Iš jos ne-mažai mokiniai ir mokytojai išejo į mišką. Mes, merginos, tapdavom jų ryšininkėmis: nunešdavom nurodytais adresais laiškus, platinavom pogrindinę spaudą, nupirkdavom medikamentų, rašymo priemonių. Gimnazijos ryšys su mišku buvo glaudus. Dauguma mokiniai buvo iš kaimo ir dažnai susi-ktikdavo su vyrais iš miško. Šie paprašydauro kai kurių paslaugų. Prisimenu — Daunio aprašytas Raistinių miško par-tizanas Naras (buves Utėnos gimnazijos mokytojas Vytautas Pakštės) paprašyda mokytojų tarpe parinkti aukų pinigais. Už juos nupirkta vaistų. Iš tų, kuriais galima pasitiketi, nurodė manu tietuvių kalbos mokytoja. Rapolė Saltenė. Aš labai varžiaus savo mokytojo. Mano mokslo draugas, taip pat partizanų ryšininkas Žilvytis (Antanas Vilutis-Tumėnas nuo Už-palių, vėliau, 1946 m., išėjė į mišką, tolimesnio likimo nežinau) pasisiūlė pasikalbėti su mokytoju R. Saltenė. Buvo 1945 m. rudo. Aš sėdžiu ant suoliuko priėsais gimnazijos rūmų už matu, kaip Žilvytis ateina su mokytoju Saltenėnu nuo „Spokiničios“ (taip buvo vadinas pastatas gimnazijos teritorijoje). Mokytojas kažkā aiskina, mosuodamas ranka.

— Apie ką taip gyvai kalbėjotės? Gal atsisakė? — pasiteirau vėliau Žilvyčio.

— Pinigu davė, tačiau mokytojui nepatiko mano pasiūlymas.

Zilvytis paaškino, jog mokytojui pasiūlė pasirinkti slapyvardį ir pér pogrindinių laikraščių „Aukštaičių kova“ bus pa-skelbtu padėka už auką. Mokytojas griežtai atsisakės ir pra-vėdė pamoką apie konspiraciją.

A. Daunys-Šriubas rašo, kad Raistinių balose laikydavosi „štabą“ vyrai Naras ir Kurklys. Pastarojo nepažinojau. O apie Narą jau paminėjau. Galėj pridurti, jog, žuvus rinktinės vadui Liepai (kalbėjo, jog tai buvęs karininkas aspirantas Mikulėnas iš Mockėnų kaimo), Naras tapo rinktinės vadu ir pasividavė Vaidotu. Jo (mokytojo Vyt. Pakšto) tėvas, aukštasis, prakaulius seniokas, taip metas Utėnos turgo dviejų ratų vežimeliu vežiodavosi prekes ir prekiuadavo. Vaidoto prasymu yra tekejo laiška įmesti į tėvo vežimelį. Sis tarsi niekur nieko laiškų iškišdavę į kišenę ir toliau prekiuadavo. Matyt, taip padarydavo be manęs ir kitos ryšininkės.

Slapyvardžiai iš tikrujų paslėpėdavo iškrašias pavares. Susitikdavau su Sakalaiciu. Pavarde nežinau. J. Daunys-Šriubo minimas gimnazistas Paberžis — tai Zinkevičius iš Utėnos. Minimas Mukas, taip pat iš Utėnos — Kunčiūnas. Kačiūnų vyrams vadovavo Margis — tikoji pavarde Kaušyla, vietinių kaimiečių vadinas Jeroku.

Merginos rezistencijoj suvaidino nemažą vaidmenį. Kai kurių jų slapyvardžiai išvardija savo straipsnyje J. Daunys-Šriubas. Minima Vaidilutė iš Kačiūnų kaimo. Tai minėto Margio žmonos sesuo Natalija. Vėliau ji susidraugavo su rinktinės vadu Vaidotu, išėjo slapstyti į mišką. Abu žuvė bunkeryje (Labanoro miškuose 1949 m.). Pažinojau Ramunę iš Buitinų kaimo. Pavarde nežinau. Pogrindinė spauda, važinėdama po apylinkes arkluku, platino ryšininkę Audrą. Tai Genė Deveikytė iš Liepiniškių kaimo. 1945 m. tles Raudoniškio kaimu išvyko didelis mūsis. Zuvo keliolika vyrų.

Nuoširdus ačiū!

Kaip daug dabar kalbama apie žmonių abejingumą, atsi-skryimą, egoizmą, baimę ir t. t. Tačiau ne visus taip paveikė praėjės laikmetis, daug kas atgimė, supratė, kad reikia pagelbėti silpnėsiams, varginesiams. Taip išvyko ir su mūsų Senelių Slaugos namais. Pradėjome juos kurti tik remdamies gerais norais ir siekiams. Kaip mūsų senolai sakydavo: „Pradėjo gyvenimą nuo adatos“. Geru žmonių padėdami, pamauži vis žengė pirmyn, didėjo mūsų „valdos“ ir turtai“. Bažnyčios vadovybei ir komitetui pakeitus buvusiems parapijos, t. y. „Burutės“, namus į Bažnyčios gatvėje Nr. 18 remontuojamą namą, atsišvėrė galimybę įsteigti katalikiškų organizacijų susibūrimo vietą, taip pat ir Parapijinius Senelių Slaugos namus. Dabar su nekantrumu laukiame, nes šiu metų IV ketvirtiję turi būti pabaigtai.

AUTORIŲ NUOMONE NEBUTINAI TURI SUTAPTI SU REDKOLEGIJOS NUOMONE

Apie tai rašo J. Daunys-Šriubas, tik nurodo vietą ties Krašuonos pelkėmis. Tai ta pati zona. Naktį ryšininkė Audra pateko į mūšio lauką, apžiūrėjo ten gulinčius lavonus. Tarp jų su gyvybės žymėmis rado partizaną savo broli. Ji išneše iš mūšio lauko. Paslėpė pirtelėje ir gydė. Tolimesnio likimo nežinau. Heroizmo rezistencijos kovose būta. Jos laukia rašytojų, poetų plunksnos. Pažinojau gimnazistę Mackutę (slapyvardė pamiršau), rinktinės vado Vaidoto ryšininkę. 1946 metais buvo išduota ir teista 10-čiai metų.

1945 metais Utėnos gimnazijoje dirbo jaunas mokytojas Jurgis Vasiljevas, kiles iš Rybnikų kaimo. Tai buvo gražus, simpatiškas jaunuolis, visų gimnazistų numylėtinis. Tada gimnazijoje buvo mada rašyti vieni kitiems į atminkimų albulėlius. Per visus negandų metus išsaugojo tokius atminkimus knygeli, kurios viename puslapyje Jurgio Vasiljevo išrašytas atminkimas — V. Krėvės žodžiai iš „Sarūno“: „Jei paeiti per gyvenimą miglotu šešeliu, kaip kiti kad paeina, — gyventi neverta.“ Buvom jauni ir svajojom nedvedojam su didžiausias aukas ant Tėvynės laisvės aukuro. Vasiljevas (Viesulas) išėjo į mišką ir greit po kelių mėnesių žuvo netoli Vyžuonų. Apie jį gražius žodžius „Komjaunimo tie-sole“ 1989 m. rugėjo 16 d. paraše Saulius Saltenis publis-ciniame straipsnyje „Nepriklausomybės... sužadetiniai“. Stabulančių kaimo kapinaitės šalia „Briedžio“ kapo kitas — gražiai su meile prižiūrėtas kapas „Viesulo“, mokytojo Vasiljevo, visų apylinkėje malonai Jurgeliu vadinto, padėjus galvą už Lietuvą pokario rezistencijos kovose“. Ne kurį laiką aš buvau Viesulo ryšininkė. Buvo atvejų, kada Viesulas, gerai mokėdamas rusiškai, vakaraus uniformuotas pasirodydavo Utēnoje. Jis toks ir liko mano atmintyje: su prasegtu šineliu ir automatu ant kaklo, žingsniuojantis mėnesių naktį Utėnos miesto palaukėmis nuo Rybnikų Ra-sės miško link.

Vasiljevas buvo neatskiriamas draugas su Bronium Kalyčiu iš Kaliekų kaimo. Sis iš išsviadino Vasiljevą į mišką. Jo likimas kitoks. Kalytis — slapyvardžiu Siaubas, tapo rinktinės vadu. Aš taip pat buvau jo ryšininkė po Viesulo žuvimo. Dabar dar atsimenu, kai Siaubas partizanų būrelyje už-dainuodavo:

Mūsų kuopa kai išeina
Ir užtraukia žygio daina —

O, lietuvi, ar žinai:

Zengia dvasios milžinai!

Deja. Vėliau pasirodė, kad Siaubas nebuvò dvasios milžinas. Jau būdama tolimate Lietuvos pakraštyje, bene 1960 metais Utėnos rajono laikraštyje aptikau B. Kalyčio-Siaubo, rinktinės vado (busvusio) pasirašytą straipsnį „Gyvenimą pradėdū iš naujo“. Cia jis rašo apie savo paklydimus, kritikuoją tuos, kurie rėmė miškinius (nurodydamas ir pavardes). Išsižadėjės savo jaunystės žygį, šiandien jis darbuojasi muziejaus ekspertu Vilniuje. Neabejotina, jog KGB į jų rankas patekusi (tikriausiai savu noru) neeilinį partizanų pa-naudėjo ir ne vienai išdavystei.

O išdavikų būdavo. Kai kurie Viesulo ryšininkai buvo iššižuočiai. Tai Vytautas Jakutis, gimnazistas nuo Leliūnų. 1945 metais išėjė į saugumo rankas, gelbdamas savo kailį, išdavė kai ką. Buvo paleistas, tačiau užverbuotas ir vykdė saugumo užduotis. Metams bégant, saugumo agentų ausys išlišdavo. Juk saugumas reagudojo į pranešimus, o pagal tai neretas susigaudydavo, kas žinojo ir galėjo tą ar kita faktą pateikti. Metams bégant, paaškėjo, jog 1946 m. palaikės glaudu ryšį su Viesulo gimnazistais Antanais Pilkauskas iš Utėnos, vėliau tapo saugumo informatorium. Jam tas darbas patiko ir savu laiku gyresi, jog jis daro pastangas ištoti į saugumo mokyklą. Neistojo ir ilgam iškūrė Vilniaus Centrinėje pašte. Ne atsikiltinai Lietuvos Aukščiausioji Taryba kreipėsi į saugumo informatorius nepriklausomoje Lietuvos sustabdys savo veiklą. Tokiu pardavdaviliu yra tūkstančiai. Jei tas, kas turi sazinę, veiklą sustabdys, tai geriausia jiems atlikti viešą atgailą: prisipažinti, kokiomis aplinkybėmis ką iškundė. Anksciau ar vėliau archyvai prabils. Tai padaryti patarciai minėtiems Jakučiu, Pilkauskui ir kitiems panasiems.

J. Daunys-Šriubas rašo apie vienuolių salezietį miškinį rėmėją Romą Treinį, spėdamas, kad jis galis būti žinomo rašytojo, saknį apie Kukuciu miestelį autorius, brolis. Panašumo išvykiuose yra, tačiau ne rašytojo brolis. Jo brolis taip pat žuvė, būdamas vaikas, sunemanas pasivažinėti su kariškiais sunkvežimiui, kuris buvo apšaudytas miške ties Sugincių. Ten ir buvo atsikiltinai nušautas. Su minimu Romu Treinui neturi nieko bendro.

Aš, kaip ir J. Daunys-Šriubas, kaip jis pats rašo, 1946 m. išvažiavau iš Utėnos apskrities į tolimą Lietuvos pakraštį. Kitai tariant, pasisiliptau nuo persekiojimų ir išdavysčių. Ištekėjau. Pasikeitė pavarde. Dingau iš akiracio užtikrintai. Laimingai baigiai institutą. Apie mano paeitį nežino nei draugės, nei vyras, nei anūkai. Tegu ir skaitytojams lieka nežinioje mano mergautinė pavarde, anu metų partizaninis slapyvardis. Man šlovės nereikia! O parašau tam, kad liktu žmonių atmintyje tai, ko neparaše J. Daunys-Šriubas.

O. GARIJONIENĖ

1945–90 metai

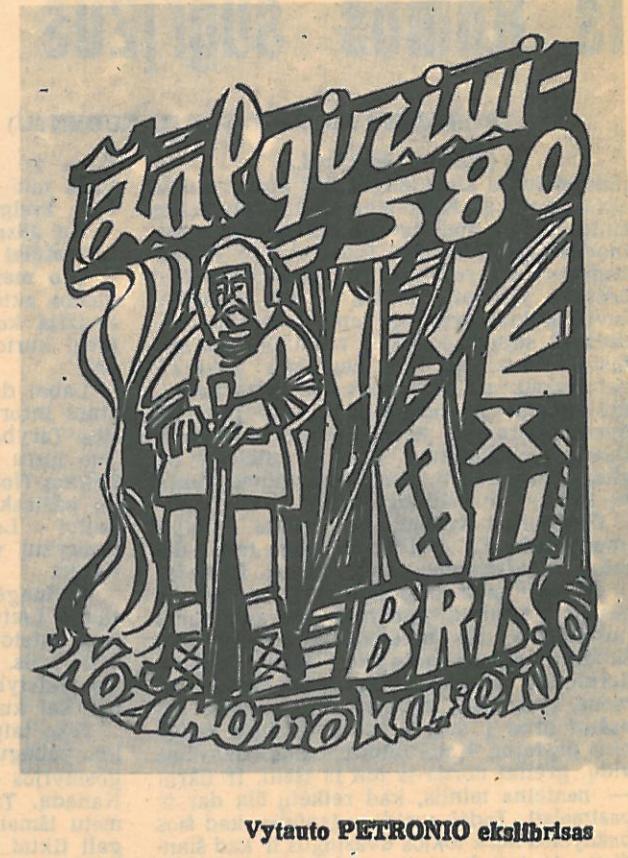
Šiandien, pažvelgus į paeitį, į praėjusią žiemą, darosi nejaiku, prisiminus, kaip mūsų senutės iškentė žiemą. Juk nebuvò nei vandens, nei kanalizacijos... tik vienas noras padėti vargstantiesi! Su pasišventintu moterys budėjo, virė valgyti, vedė į Bažnyčią, skaitė knygas, laikraščius.

Todėl šiandien noriu visoms šioms moterims padėkoti mūsų sambūrio „Caritas“ tarybos vardu ir palinkėti sveikatos, kad galėtų ateityje dėl augančių darbų atlikti. Išvykdamos peržemojusius senutes į savo namelius (varganos baukželės), dėkojo ir prašė vėl jų nepamiršti, kai ateis žiema. Vasarai suradome joms globėjass priežiūrai. Jau dabar gaujame laiškų, ir gačios atvažiuoja pasiteirauti dėl ateinančios žiemos.

Ačiū ir Savivaldybei, žadančiai laiku baigti remontą. Yra rūpėjimų dėl baldų, lovų ir t. t. Bet tikime, kad ir čia atsiras geros rankos, kurios mums padės. Už tai mūsų seneliai Jums visiems bus labai dėkingi.

Stasė BARAKAUSKIENĖ

Spaudė Utėnos spaustuvė, Kauno g. 33. Užsak. Nr. 1658. Tiražas 4000 egz. SL Nr. 491.
„Aukštaitis“ is published in the Lithuanian language by the Sajūdis Utēna Council. Editor: V. Breivis

Vytauto PETRONIO ekslibrisas

Laukiu rinkėjų pageidavimų

Kai mane kandidatu į rango deputatus pasiūlė demokratų partija, ne iš karto sutikau. Ilgai galvojau, ar galėsiu, jei būsiu išrinktas, tinkamai atstovauti savo rinkėjų interesams. Vėliau, kada pamačiau, kokie kandidatai keliami, sutikau balotiūtis Mairionis gatvės rinkinėje apylinkėje. Deja, galvojau, ar galės valstybingumas, bet teisinių išstatymai negaliож. O jeigu ir galioja, tai stipresni silpnesniams, viršesnio pavaldesiui. Pavyzdžiu, neblaivus pareigūnus pesciujų perėjoje partenykai mokinė — ir nieko. O pakliūva girtas traktorininkas autoinspektoriams — 500 rublių bauda. Suprantu, kad dabar labai sunkus laikotarpis, ir tikiu, kad ateis laikas, kai gyvensim teisine valstybėje, kai prieš išstatymą būsime visi lygūs. Nes blogis ateina visada lengvai, o dėl gėlio reikia pakovoti.

Nežinau, su kokiomis mintimis ar programomis buvo išrinkti deputatai, bet mano nuostata — socialinis teisgumas. Niekam nežadu, būdamas deputatu, kai nors duoti ar parūpinti, bet kas kreipis į mane, stengsius išklausyti ir pagal galimybes padėti.

Kai išigiliini į šiandienines socialines problemas, pamačiau, kad, jeigu pradėtum kai-

Kai mane kandidatu į rango deputatus pasiūlė demokratų partija, ne iš karto sutikau. Ilgai galvojau, ar galėsiu, jei būsiu išrinktas, tinkamai atstovauti savo rinkėjų interesams. Vėliau, kada pamačiau, kokie kandidatai keliami, sutikau balotiūtis Mairionis gatvės rinkinėje apylinkėje. Deja, galvojau, ar galės valstybingumas, bet teisinių išstatymai negaliож. O jeigu ir galioja, tai stipresni silpnesniams, viršesnio pavaldesiui. Pavyzdžiu, neblaivus pareigūnus pesciujų perėjoje partenykai mokinė — ir nieko. O pakliūva girtas traktorininkas autoinspektoriams — 500 rublių bauda. Suprantu, kad dabar labai sunkus laikotarpis, ir tikiu, kad ateis laikas, kai gyvensim teisine valstybėje, kai prieš išstatymą būsime visi lygūs. Nes blogis ateina visada lengvai, o dėl gėlio reikia pakovoti.

Jeigu savo rinkėjams galėsiu kuo nors padėti, prašau skambinti telefonu 5-56-15 arba rašyti adresu: Aušros 72-17.

A. REDECKAS
Utenos rajono Tarybos deputatas

Nauji etatai

Ant vieno iš savivaldybės rūmuose esančių kabinetų durų užrašyta: žemės ūkio pirminkas žinosis, kaip apginti, kaip iš ko pareikalauti. Deja,